

Prof. zw. dr hab. Emil W. Pływaczewski
Kierownik Katedry Prawa Karnego
i Zakładu Prawa Karnego i Kryminologii
Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej Pani mgr Bożenny Piątkowskiej pt. „Polityka państwa w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej w sektorze paliwowym w Polsce po 1989 roku” (maszynopis), s. 386, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Piotra Kwiatkiewicza

Już na wstępie pragnę podkreślić, iż przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Bożenny Piątkowskiej stanowi rozwiązanie problemu o istotnym znaczeniu naukowym. Toteż zasługuje, generalnie rzecz biorąc, na ocenę pozytywną i może być podstawą dalszego procedowania w ramach przewodu doktorskiego.

A. Wybór tematu

Trafność wyboru tematu pozostaje poza wszelką dyskusją. Praca dotyczy tematu pozostającego w obszarze jednego z najpoważniejszych zagrożeń we współczesnym świecie. Obok niszczenia środowiska naturalnego w wyniku różnorodnych procesów agresji ekologicznej oraz terroryzmu do zagrożeń tych niewątpliwie należy zjawisko przestępczości zorganizowanej. Jest to problematyka niezwykle aktualna, chociażby z uwagi na skalę i charakter tego

procederu w naszym kraju w warunkach rozwijającej się gospodarki rynkowej (rola syndykatów przestępczych w warunkach wolnego rynku i wolnej konkurencji). Zostało to podkreślone i udowodnione w treści rozprawy. Praca dotyczy zagadnienia, które można uznać za znaczące i ważne zwłaszcza z perspektywy konieczności zwiększenia efektywności zwalczania wyższych form przestępczości. Autorka w swojej dysertacji poruszyła bardzo ciekawy i nader aktualny temat przestępczości zorganizowanej w sektorze paliwowym w Polsce, określając poziom wpływu prowadzonej przez państwo polskie polityki wobec branży paliw płynnych na popełnione w niej przestępstwa. Temat ten wiąże się również z koniecznością podniesienia różnych aspektów związanych ze ściganiem i dowodzeniem tego rodzaju przestępczości, w tym roli tzw. dowodów niekonwencjonalnych.

B. Struktura i główny cel rozprawy. Metody badawcze

Rozprawa składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy dotyczy polityki budżetowej państwa, drugi - polityki państwa wobec sektora paliwowego po 1989 roku, trzeci - branży paliw płynnych w Polsce w aspekcie przestępczości zorganizowanej, zaś ostatni – relacji pomiędzy organami ścigania i instytucjami państwowymi, a przestępstwami paliwowymi.

Za główny cel rozprawy Autorka obrała ustalenie wpływu prowadzonej przez państwo polskie polityki wobec branży paliw płynnych na popełniane w niej przestępstwa. Taki dobór celu zasługuje na szczególne podkreślenia, bowiem wymiar polityki państwa w przedmiotowej dziedzinie nieuchronnie wiąże się z charakterem przestępczości w tym sektorze. **Jak słusznie zauważyła Doktorantka, pomiędzy polityką energetyczną a bezpieczeństwem ekonomicznym w zakresie paliw płynnym występuje wzajemna zależność. W dysertacji zastosowano szereg metod badawczych, które pozwoliły na kompleksowe opracowanie wybranego tematu.**

C. Merytoryczna zawartość pracy

Pierwsza część rozprawy pełni rolę wprowadzającą, prezentującą kluczowe założenia polityki fiskalnej państwa w kontekście rozwoju gospodarczego oraz tytułowego rynku paliw w Polsce. Autorka słusznie zwraca uwagę na oszustwa związane z nadużyciami w sferze podatku VAT i akcyzowego. Jednakże w pracy naukowej, jaką niewątpliwie stanowi niniejsza rozprawa, powinno się używać profesjonalnego słownictwa. Autorka wielokrotnie używa wyrażenia „wyłudzenie (np. podatku VAT)” (s. 32, 34, 152, 160), które ma charakter potoczny i nieprecyzyjny, stanowi nadmierne uproszczenie, zaś prawidłowym określeniem, które powinno mieć zastosowanie w pracach naukowych, jest „uszczipienie np. należności publicznoprawnej, podatku VAT”.

Drugi rozdział – o charakterze historyczno-prawno-politycznym – poświęcono polityce państwa wobec sektora paliwowego po 1989 roku. Doktorantka opisała w nim najważniejsze działania państwa w kontekście omawianej branży, poczynając od „Planu Balcerowicza”, przez jedynie częściowo udane próby prywatyzacji i restrukturyzacji przedsiębiorstw rafineryjno-petrochemicznych kończąc na polityce rządu RP z 2007 r. Zdaniem recenzenta w tym miejscu powinno znaleźć się również odniesienie do historii najnowszej, tj. lat 2007-2017, o której w ogóle nie wspomniano. Wobec tego nasuwa się pytanie czy polityka rządu od 2007 r. jest nadal kontynuowana? Czy nastąpiły w tym zakresie jakieś zmiany? Czy w ciągu ostatniej dekady mamy do czynienia ze stagnacją i brakiem jakichkolwiek działań państwa w kontekście branży paliwowej?

Niewątpliwie luka ta wymagałaby uzupełnienia poprzez scharakteryzowanie brakującego obszaru, bądź odesłanie do odpowiednich części dysertacji (np. na s. 94). W rozdziale drugim, w części dotyczącej krajowych spółek i rafinerii, warto byłoby wspomnieć o rafinerii PKN ORLEN Możejki i związanych z nią perturbacji.

Kluczowe znaczenie ma **rozdział trzeci** poświęcony przestępczości zorganizowanej w branży paliw płynnych. Autorka prawidłowo, jednak niezbyt wyczerpująco, opisała dominujące formy przestępstw paliwowych uwzględniając statystyki dotyczące tychże. Czytelnik może jednak dostrzec, iż na s. 131 (w akapicie drugim) brak jest wskazania – co mogło nastąpić przez przeoczenie - ile wynosił udział procentowy oszustw paliwowych w branżach wysokiego ryzyka w 2015 r. Nadto, tylko powierzchownie opisane jest zjawisko prania pieniędzy pochodzących z przestępstw paliwowych (s. 137). Temat ten jest powszechny, ciekawy i szeroki, warto było poświęcić mu w dysertacji nieco więcej miejsca.

W dalszej części Autorka zaprezentowała metody działania i strukturę zorganizowanych grup przestępczych z uwzględnieniem cech potencjalnego sprawcy (organizatora), spółek „słupów”. W tym miejscu można jednak było posługiwać się fachowym, naukowym słownictwem. Określenie bowiem „firma”, zgodnie z art. 43⁴-43⁵ kodeksu cywilnego, oznacza imię i nazwisko osoby fizycznej, bądź nazwę osoby prawnej. Zaś Autorka używa go w znaczeniu potocznym jako synonim słowa „spółka”.

Na uwzględnienie zasługuje fakt wyczerpującego zaprezentowania schematu karuzeli podatkowej (s. 144). W kolejnej części charakteryzującej przestępstwa skarbowe praktycznie pominięto kwestię zbiegów przepisów kodeksu karnego skarbowego z przepisami kodeksu karnego. Doktorantka opisywała jedynie zbieg art. 76 § 1 KKS i 286 § 1 KK, pomijając inne istotne i często występujące zbiegi - np. art. 62 § 2 KKS i art. 271 § 1 KK. Można byłoby także nawiązać do kwestii odpowiedzialności na podstawie art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług. Ponadto, Autorka nie wspomina o projektowanej już w 2016 r. nowelizacji kodeksu karnego (ustawa z dnia 10 lutego 2017 r. o zmianie ustawy Kodeks Karny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2017 r., poz. 244) przewidującej wprowadzenie

m. in. przepisów art. 270a, 271a, 277a-277d, penalizujących m.in. wystawianie fikcyjnych faktur, co jest swoistym *novum* w powszechnym prawie karnym.

Ostatnią część pracy poświęcono relacji pomiędzy organami ścigania i instytucjami państwowymi, a przestępstwami paliwowymi w kontekście transformacji ustrojowej. Tu również Autorka przedstawiła ujęcie historyczne płynnie przechodząc do współczesności charakteryzując po kolei wszystkie organy i instytucje zajmujące się zwalczaniem przestępstw paliwowych. Jednakże występują istotne usterki merytoryczne, spowodowane brakiem analizy postępujących zmian – od marca 2016 r. Nie istnieją już bowiem opisywane na s. 271 wydziały ds. przestępczości zorganizowanej i korupcji Prokuratur Apelacyjnych. Nie istnieją już nawet Prokuratury Apelacyjne.

Praktycznie wszystkie podane informacje na s. 271 są nieaktualne, bowiem w 2016 r. nastąpiła reorganizacja powszechnych jednostek prokuratury, Jak wiadomo, Prokuratury Apelacyjne zostały zastąpione Prokuraturami Regionalnymi, Wydziały ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji zostały przeniesione do pionu Prokuratury Krajowej jako Wydziały Zamiejscowe (powrót do sytuacji z lat 2007-2009). Zmiany miały miejsce rok temu (!), należało więc uwzględnić je w niniejszej dysertacji. Ponadto, widoczną usterką jest rozwinięcie skrótu AW (na s. 274) jako „Agencja Wewnętrzna”. Jest to Agencja Wywiadu! Autorka nie nawiązała również do projektowanej od dość dawna reformy administracji celnej, skarbowej i podatkowej, a mianowicie stworzenia KAS – Krajowej Administracji Skarbowej.

Zakończenie pracy powinno być pretekstem do wyliczenia udowodnionych tez i wniosków będących wynikiem analizy zebranego materiału. Toteż w ostatnim merytorycznym fragmencie pracy, tj. w *Zakończeniu* można było od Doktorantki oczekiwać podjęcia próby wyeksponowania najważniejszych efektów merytorycznych osiągniętych w dysertacji. W zasadniczych fragmentach tej części pracy można jednak zauważyć pewne braki w zakresie umiejętności syntetycznego ujmowania

prezentowanych treści. Świadczą o tym chociażby zbyt szczegółowe wywody „okraszone” sześcioma (zbędnymi) przepisami na kanwie dokonywanej po raz kolejny analizy piśmiennictwa, przy jednoczesnych niekiedy zbyt drobiazgowych odniesieniach statystycznych. W konsekwencji niektóre fragmenty „zakończenia” pracy niewiele odbiegają w swoim ujęciu od metody prezentacji stosowanej przez Doktorantkę w poszczególnych rozdziałach pracy. Innymi słowy, praca zapewne zyskałaby na przejrzystości gdyby Doktorantka była w stanie opracować zakończenie (podsumowanie) zawierające **s y n t e t y - c z n e** uwagi końcowe i wnioski, tj. bez treści drugorzędnych i trzeciorzędnych z punktu widzenia szczególnego charakteru tego bardzo istotnego, a nierzadko niedocenianego (i to nie tylko przez doktorantów) finalnego fragmentu pracy. Przyjęta zaś przez Doktorantkę formuła, odbiegająca niekiedy od podejścia „porządkującego” różne wątki, nie może do końca spełniać oczekiwań Czytelnika.

Nie można natomiast odmówić pracy tego, że jest ona bardzo dokładna, rzetelna i wymagała od Autorki poświęcenia wiele czasu na jej napisanie. Rozprawa stanowi studium oparte na solidnym przygotowaniu merytorycznym i warsztatowym Doktorantki oraz znajomości realiów praktyki, co niewątpliwie ułatwiło prawidłowe identyfikowanie problemów badawczych, związanych z tematem pracy. Na uwagę i pozytywną ocenę zasługuje w szczególności bogata i bardzo wszechstronna baza bibliograficzna oraz niezwykle skrupulatna dokumentacja. Na pochwałę zasługuje również dobór właściwego orzecznictwa sądowego oraz szeroki katalog literatury.

Uwagi o charakterze formalnym

Poniższe uwagi mają już charakter bardziej szczegółowy, a odnoszą się zarówno do „warsztatowej”, jak i „formalno-technicznej” strony pracy. W tym zakresie należałoby w szczególności wyeksponować następujące mankamenty rozprawy:

1. Autorka wyeliminowała znak paragrafu, jako klasycznej części składowej rozdziału, stosując numerację punktową;

2. Doktorantka zastosowała wygodną dla siebie, lecz bardzo męczącą dla Czytelnika metodę ciągłej numeracji przypisów (od 1 do do 871) zamiast powszechnie stosowanej w pracach o takim charakterze odrębnej numeracji (od 1) dla każdego rozdziału. O zaletach tej pierwszej metody i mankamentach zastosowanej przez Autorkę informowani są uczestnicy seminariów magisterskich i doktoranckich;

3. W przypisach dostrzec można drobne usterki formalno-techniczne.

4. Nazwa rozdziału czwartego podana w spisie treści (s. 246) jest rozbieżna z nazwą ze strony 248.

5. Kolejne pozycje zamieszczone w bibliografii powinny rozpoczynać się od nazwisk, a nie od pierwszych liter imion Autorów;

6. W *Zakończeniu* Doktorantka niepotrzebnie zawiera treści charakterystyczne dla wyeksponowanych już we wstępie cel pracy.

7. Doktorantka w niektórych partiach pracy wyraźnie nadużywa przypisów poprzez nadmierne ich rozbudowywanie, co narusza pożądane proporcje pomiędzy przypisami a zasadniczymi wywodami. Jest to pewna „maniera”, od której nie są wszakże wolni także utytułowani pracownicy naukowi.

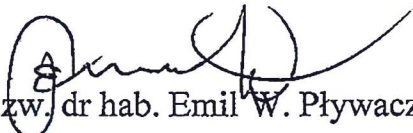
8. Numery stron podane w spisie treści nie znajdują „pokrycia” w treści pracy;

9. Budzić też może zastrzeżenia układ „Bibliografii”, a zwłaszcza usytuowanie „Literatury” (nazwanej „Opracowaniami”) po „Informacjach internetowych”.

D. Konkluzja

Reasumując wyżej przedstawione uwagi uważam, że dysertacja Pani mgr Bożenny Piątkowskiej pt. „Polityka państwa w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej w sektorze paliwowym w Polsce po 1989 roku” – pomimo sformułowanych w recenzji uwag o charakterze krytyczno-polemicznym - stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Ocena rozprawy uprawnia do stwierdzenia, że Kandydatka do stopnia naukowego doktora wykazała się zarówno ogólną wiedzą, jak umiejętnościami prowadzenia pracy naukowej. Wyrażam zatem opinię, że oceniana rozprawa doktorska wypełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim, określone w przepisie art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 882). Doktorantka może być zatem dopuszczona do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

/-/ Prof. zw. dr hab. Emil W. Pływaczewski /-/

Białystok, dnia 5.06.2017 r.